

פרק ששה עשר

1234567

צאצאיו

1234567

1234567

אלה תולדות רבינו, יוצאי חלציו:

(א) בנו הבכור "הרב המאור הגדול הגאון המובהק בוצינא דנהורא המפורסם בדורו מוהר"ר רבי יהודה לנדא זצוקללה"ה, אשר שימש בכתר הרבנות בק"ק וואלדאווי"126 - עיר בפולין קטן בגליל לבוב. היה גאון עצום חריף ומפולפל, חיבר ספר בית יהודה על ד' חלקי שו"ע וחידושים על הש"ס, ושם שקיל וטרי רבות בדברי חכמי דורו ומפלפל בדבריהם. בעודו בצעירותו כבר נתקבל לכהן פאר ברבנות בק"ק וואלדאווי, וכנראה שזה היה עוד בחיי אביו רבינו זצלקלה"ה"127.

ה"בית יהודה" הי' חתן הגאון רבי משה זצלקלה"ה אבד"ק סאטנוב, בן הגאון מו"ה נפתלי הירץ אבד"ק דובנא, בן הגאון רבי צבי הירש חריף הנקרא רבי הירשלי האלברשטאט זצלקלה"ה בעמח"ס "כוס ישועות" על מסכתות הש"ס, וספר "עטרת צבי" - שו"ת על ד' חלקי שו"ע. כידוע היה רבי משה מסאטנוב אבי זקנו של רבינו ה"דברי חיים" מצאנז וצוקללה"ה.

אחר שמתה עליו אשתו בת הר"מ מסאטנוב, נשא אשה אחרת מק"ק לבוב ועקר דירתו לשם. עקב כך, עזב את הרבנות בוואלדאווי, כי כפי הנראה לא היה חפץ ברבנות, והושיב שם את בנו הגאון החריף רבי יצחק זצלקלה"ה

126. כן הוא נוסח שער ספרו "בית יהודה".

127. ומטעם זה לא מילא את מקומו אחריו בפוזנא כי לא רצה לעזוב את מקום כהונתו ולשמש כרב בקהילה גדולה, וסופו הוכיח על תחילתו שגם עזב את הרבנות בוואלדאווי והושיב שם את רבי יצחק בנו וכאמור להלן.

למלא את מקומו בק"ק וואלדאווי. מזיווג זה לא היה לו זרע¹²⁸. בלבוב חי ה"בית יהודה" את שארית שנותיו בתורה ובעבודה, ושם סידר לרפוס את ספרו הגדול בית יהודה הנ"ל. בעודו בחיים חיותו, כבר היה מגמתו לראות בהדפסת ספרו, אמנם פתאום נשבה ארון אלקים ולא יצא מחשבתו לפועל, ונדפס ע"י בנו הגאון רבי יצחק זללה"ה, שהוסיף בסופו את הקונטרס "מנחת יצחק".

ספר "בית יהודה" נדפס פעם אחת בלבוב בשנת תקצ"א, לפני כמאה ושבעים שנה, וחזר ונדפס שנית בארה"ק ע"י צאצאי המחבר יו"ח (וכמפורט בהוצאה שניה שבראש הספר) בשנת תמהר שיבת מלכות דוד לפ"ק.

דברי הספר "בית יהודה" הובאו ב"פתחי תשובה", ביורה דעה ובחושן משפט בכמה מקומות, (ומוזכר יחד עם ספר "מנחת יצחק", בספר שם הגדולים החדש, מערכת ספרים אות ב' ערך בית יהודה).

ב) בנו השני של רבינו היה הגאון רבי פנחס זללה"ה¹²⁹, שהיה חתן הגאון רבי בנימין ברודא זללה"ה, שהיה האב"ד האחרון דק"ק הורדנא¹³⁰.

¹²⁸. בן מובא בספר "כוס ישועות" לרבי צבי הירש הלברשטאט (ווארשא תר"ע) ובסופו "תולדות המחבר" לאחד מצאצאיו רבי ישראל משה בן האב"ד מלענטשא (ראה שם דף ח). ובספר כתבי הגאונים (הורביץ - דרעזין דף ל"ג) כתב וז"ל: כנראה הי' לו להג"מ רבי יהודה לנדא אבד"ק וולאדאווי שתי נשים, כי אשת נעוריו נפטרה עליו, והיא היתה בת הג"מ נפתלי הירץ הלוי אבד"ק טארניגראד, בן הג"מ שמואל הלוי אבד"ק סקאהל, בנו של הג"מ ישראל הלוי אבד"ק טארניגראד, בן הג"מ צבי הירש הלוי אבד"ק הרוכשוב, היא מתה בעיר לבוב ושם קבורתה עד היום הזה, ואחרי מותה לקח את בת הג"מ משה אבד"ק סאטנוב הנ"ל, ע"כ. ואולי היה לו מקור נכון לזה שאשת נעוריו נפטרה עליו מקודם שנשא את בת ר"מ מסאטנוב לאשה, וא"כ היו לו בין הכל ג' נשים. אך מש"כ שם (בתולדות המחבר הנ"ל), שביתו החדש היתה אמו של מוה"ר לייבוש בערינשטיין מק"ק לבוב אבי מוה"ר הירצל בערינשטיין, זה לא יתכן כי אבי ר' לייבוש ר' יחיאל מיכל היה עוד בחיים עד שנת תקצ"ט, והבית יהודה כבר נפטר בתקצ"א, ואולי היתה גרושתו ולא אלמנתו, וראה מה שהערנו עליו עוד להלן. ואגב בשנת תק"ע בא הבית יהודה על החתום בין המתנדבים לספר "תפארת צבי" לר' צבי הירש אב"ד גלוגא, וחותם ע"ג הכתב דק"ק לבוב, "יהודא לנדא אבד"ק וואלדווע" (ראה קובץ נחלת צבי גליון ב').

¹²⁹. לא אדע למה לא נקרא שמו "משה פנחס" כשם אבי רבינו, ולפי סדר היוחסין הנמצא בידינו לא היה אחד במשפחה מהסבים שהיה שמו "משה" בחיים, שבגללו לא היה יכול לקרוא אותו משה.

צאצאיו

פט

בנו של רבי פנחס היה הרה"ג הצדיק מו"ה יחזקאל ז"ל, שהי' בסוף ימיו בעיר רישא, אביו של הגביר המופלג המפורסם מו"ה שמואל שענבלום ז"ל, שהו"ל והדפיס את ספר זכרון שארית יוסף בשנת תרמ"ד¹³¹.

ואלה תולדות הגאון מו"ה רבי יהודה אבדק"ק וואלדאווי:

בנו, הרב הגדול הגאון החריף המפורסם בדורו, תורה וגדולה במקום אחד, כש"ת מוהר"ר רבי יצחק לנדא זצוקללה"ה, שהיה אבדק"ק לויצק,

130. ראה "עיר גבורים" (העיר הורדנא וגדוליה עמוד 56) שהזכירו... מוה"ר פנחס בן הגאון... הנודע בשמו ר' יוסף הצדיק... רבי בנימין ברודא היה בן להגאון רבי אהרן ברודא אב"ד דקאלווריעא, הוא היה האב"ד האחרון בהורדנא ועמו נחתמה הרבנות בהורדנא עד היום הזה. וכתב עוד שהיה גדול בדורו מאד כי נוסף להדר גאונו ברכהו ה' בהון ועושר, והוא נושא ונותן ומתחתן עם כל גאוני דורו וכו'. ונפטר ביום ב' ער"ח אלול שנת תקע"ח ומנו"כ בבית הקברות החדש בעירנו (הורדנא) ע"כ.

131. יש מייחסים לו לרבינו עוד בן אחד ושמו "משה ישראל איסר" אבד"ק פרעמישלן, אביו של רבי אלעזר אבד"ק קאמארנא, (והשם "משה ישראל איסר" הוא ע"ש זקינו של רבינו רבי ישראל איסר, ו"משה" ע"ש אביו, שכן קרא את שם בנו השני רק "פנחס" כנ"ל), כן הוא בספר "לתולדות הקהילות בפולין" עמוד 459, ונמשך אחריו וונדר בערך לנדא רבי יוסף, אבל לא מצאתי לזה סימוכין ממקום אחר. אך סייעתא לכך הוא לשון צוואת רבינו שכתב: "הספרים הנני נותן לכם בניי שיש לי מאשתי הכשרה הנ"ל תחלקו חלק כחלק שוה בשוה לכל אחד מכם שליש מהספרים" ע"כ, ומשמע דהי' לו ג' בנים. אמנם אין זה מוכח, כי רבינו מוסיף לבסוף: "קרקעות ושאר מטלטלין תירשו כפי דת תוה"ק... וכ"ז אני כותב באופן שיסכימו בניי כל יעכב אחד מהם רק ברצונם הטוב אכן אם יעכב אחד אזי יחלקו כפי הדין עפ"י התורה... ע"כ, ומוזה נראה שחלוקת הספרים אינה חלוקה כפי דין תורה ותליא בהסכמה. ויתכן כי כוונתו היה להוריש גם לאשתו שליש מהספרים מהטעם הכמוס עמו, כפי שאכן קיבלה לבסוף את כל כתבי-הקודש של רבינו וכדלעיל הערה 36.

ובספר בית קומרנא (להרב ישר שליכטא ז"ל), ייחס לו בת לרבינו, שכתב שרבי אלעזר אבדק"ק קומרנא היה חתנו של רבינו ולא בן בנו, ואבי רבי אלעזר היה רבי שמחה מבוברקא שנפטר בקומרנא בשנת תקע"ד בעת שביקר אצל בנו בקומרנא. ולא ידעתי מקורו מהיכן לקח זאת. ואם היה לו בת לרבינו למה אינו מזכיר כלל את בתו בצוואתו אפילו ברמז כלשהו, ולא את חתנו כבנו. ואולי נפרש כוונת רבינו וכל אחד מכם שליש מהספרים" שהכוונה גם לבתו היינו חתנו, ולפיכך היה זקוק להסכמת בניו, ולשון הצוואה שכתב "הספרים הנני נותן לכם בניי שיש לי מאשתי הכשרה הנ"ל", כוונתו גם לבתו מאשתו הכשרה הנ"ל, וברוך היודע. ועכ"פ בספר מופת הדור, ובספר כוס הישועות לנכד רבינו אינו מזכר כי אם שני בנים בלבד.

ואבדק"ק וואלדאווי¹³². זכה וקיבל כתב סמיכה מוקנו הנודע ביהודה לכבוד יום כלולותו בשנת תקנ"ב. והנודע ביהודה כתב לנכדו, שבהיות וקשה עליו לנסוע דרך רחוקה למדינת פולין על החתונה מפני הזקנה והחולשה, על כן שולח אליו כתב סמיכה להיתר הוראה¹³³. נרפס ממנו קונטרס קטן מחידושיו על שו"ע חו"מ הנקובים בשם "מנחת יצחק", והוא מצורף לספר "בית יהודא" של מר אביו הגאון, "אשר בעודנו בחיים חיותו הרשיני, שאנכי אשלח לו קונטרס אחד מחידושים שלי, להדפיס בקצה חיבורו במחברת הקודש" (מהקדמתו למנחת יצחק). ואכן לא נרפסו חידושיו אלא מעט מזער, כי קונטרס "מנחת יצחק" אינו אלא איזה דפים מחידושי הרבים, כי השאיר אחריו חיבור גדול ורחב ידים, שו"ת על ארבעה חלקי שולחן ערוך שלא נרפסו, וחבל על דאבדין.

הגאון רבי יצחק נשא לאשה את בתו של הגאון רבי אפרים פישל זללה"ה אבדק"ק ברעסטיצקי, (אחי הרבנים הגאון רבי צבי הירש אב"ד גלוגא רבתי, בעמח"ס "תפארת צבי". והגאון רבי משה שלמה זלמן אבד"ק קראקא¹³⁴, כולם בני הנגיד הקצין, רחים ומוקיר רבנן רבי בנימין בושקא מזאמושטש). לעת זקנתו עלה רבי יצחק לארץ הקודש, וקנה לו בית בעיה"ק טבריה ונתיישב בה, ושם מנו"כ.

ואלה תולדות הגאון מו"ה רבי יצחק אבדק"ק לויצק וואלדאווי:

בניו: (א) הבכור הרה"ג מו"ה אברהם אפרים פישל הערר זללה"ה מלובלין. (ב) הרה"ג מו"ה יחזקאל לנדא זללה"ה, שהי' חתן הגאון הצדיק מו"ה

132. בכתבי הגאונים (שם), כתב שבצעירותו היה אבד"ק לויצק ואח"כ וואלדאווי, אמנם בכוס הישועות כתב שנתקבל בלויצק אחר וואלדאווי (כלומר אחר שנת תקצ"א שאז הדפיס ספר בית יהודה וכתוב עליו "אבד"ק וואלדאווי").

133. כוס הישועות "תולדות המחבר" הנ"ל, בשם בנו רבי ישראל איסר לנדא הנזכר להלן.

134. מובא ממנו תשובה בספר בית שמואל אחרון חאה"ע.

יוסף שמואל לנדא הלוי זצללה"ה, אבד"ק קעמפנא בע"ס משכן שילה. ג.
הרה"ג מו"ה ישראל איסרל לנדא זללה"ה מלובלין.

ד) הרה"ג מו"ה רבי אליעזר אשר לנדא זללה"ה שנסתלק בדמי ימיו¹³⁵.
אשת רבי אליעזר אשר, היתה האשה המפורסמת במעשיה הטובים, מרת
מינדל ע"ה, בת לנכבדי ושועי ארץ, הרבני הנגיד רבי נתן פרענקיל זללה"ה
מטארנא.

רבי נתן היה נגיד מפורסם בטארנא, והי' מסתופף בצל הרה"ק העטרת
צבי מזידיטשוב זצללה"ה. נסע לעיר וינא לשם רפואה, ונפטר שם בערב יוה"כ
שנת תקצ"ח, ומנו"כ בבית החיים הישן בוויין.

בנו של רבי נתן היה הרבני המפורסם הנגיד מו"ה רבי בעריל פרענקיל
זללה"ה¹³⁶ - שהיה ראש הקהל דק"ק "טארנא". היה מסתופף בצל הרה"ק
הרבי- רבי הירש מרימנוב זצללה"ה. ובספר "בשורות טובות" נדפס מכתב
אליו, מאת הגאון המפורסם ה"אריה דבי עילאי", ששלח אליו בהיותו ראש

135. בספר כוס ישועות "תולדות המחבר" הנ"ל שם החסיד לחשוב את בנו "רבי אליעזר אשר",
ונמשך אחריו במופת הדור במהדורה הראשונה (שנת תרס"ג) ששאב משם, - ובמהדורה השנית
(תרצ"ד) כבר תיקן הדבר ומילא את החסר מצאצאי ר' אלעזר אשר הנזכרים להלן. ואגב בכוס
הישועות כתב שבנו ישראל איסר היה בן חצי שנה כשמתה עליו אמו, וא"כ צ"ל שרבי "אליעזר
אשר" הוא השלישי בבניו, כי כנראה הבכור "אברהם אפרים פישל" נולד עוד בחיי הנו"ב, והשני
הוא "יחזקאל" שנקרא כבר אחר זקינו הנו"ב, והשלישי "אליעזר אשר" והרביעי "ישראל איסר".
(וראה שם עוד שאחר פטירת אשתו הראשונה בת האב"ד ברעסטיצקא נשא רבי יצחק אשה בשניה
והוליד ממנה בנים).

136. רבי נתן פרנקל ובנו רבי בעריל היו נגידיים עשירים בטארנא, והיה להם בשותפות בית חרושת
גדולה. מנהל החשבונות שלהם היה רבי יצחק שלמה קמלהאר, זקינו של רבי יקותיאל קמלהאר
מחבר ספר "מופת הדור", (ראה וונדר ערך "קמלהאר רבי גרשון"). רבי יצחק שלמה היה חתן רבי דוד
ז"ל שהיה מאמצו בילדותו של הרה"ק הרבי ר' הערש מרימנוב (כ"כ בספר הצופה לדורו להר"י
מונדשיין הי"ו).

אגב רבי נתן פרנקל ובנו רבי בעריל וחתנו רבי אליעזר אשר לנדא, שלשתם מוזכרים בין
הפרונומענטען דעיר "טארנא" לספר "עץ פרי קודש" להג"ר יהונתן שמעון פרנקל-תאומים, קיצור
ספר פרי מגדים, שנדפס בלבוב.

הקהל בטארנא. האריה דבי עילאי מתיחס אליו בכבוד רב, (ראה את המכתב בסוף ספר "זכור לדוד" ח"ב). רבי בעריל נפטר בשיבה טובה ומנו"כ בביה"ח בטארנא¹³⁷.

אח"י 1234567

ה'תשס"ח

ואלה תולדות הרה"ג מו"ה רבי אליעזר אשר זצללה"ה

(א) בנו רבי יחזקאל לנדא חתן ר' פנחס הורוויץ מקמארנא. (ב) בתו מרת ליבא, אשת הר' שמואל וויינבערגער, בן הר' מרדכי הירש וויינבערגער מדוקלא. (ג) בתו מרת שיינדל, אשת הר' נפתלי לעזער, בן הר' זאב לעזער מטארנא (ספר מופת הדור).

אח"י 1234567

(ד) בתו מרת פריידא ע"ה, שנישאה לבן דודה, ה"ה הרה"ח רבי אביגדור יחזקאל פרענקיל זללה"ה, בן הרבני הנגיד רבי בעריל ראש הקהל. רבי אביגדור יחזקאל היה מסתופף בצל הרה"ק הדברי חיים מצאנז זצללה"ה. (ראה מש"כ אודותיו בספר זכור לדוד ערך ה"דברי חיים" מצאנז).

רבי אליעזר אשר זללה"ה, בן הגאון רבי יצחק לנדא זצללה"ה, נפטר ז' שבט תר"ח. אשתו מרת מינדל ע"ה, בת הרה"ח רבי נתן פרנקל זללה"ה מטארנא, זכתה לאריכות ימים ונפטרה י"א תמוז. מנוחתם כבוד בק"ק טארנא.

חתנם, הרה"ח רבי אביגדור יחזקאל זללה"ה, בן הרה"ח רבי בעריל, בן הרה"ח רבי נתן זללה"ה, נפטר ב' תמוז תרפ"ב. אשתו, מרת פריידא ע"ה, בת הרב אליעזר אשר זללה"ה, נפטרה י"ג אדר תרע"ט, מנוחתם כבוד בק"ק צאנז.

137. ולפי עדות הגר"ד שמידל שליט"א - ראש "אתרא קדישא", שהיה בטארנא בקיץ שנת תש"ן, שם בביה"ח, וראה ציון מצבת קבורתו שהוא עדיין בשלימותו, והוא סמוך לקברו של הגאון רבי מאיר אריק זצללה"ה.

הוצאת אוצר החכמה

ואלה תולדות הרה"ח רבי אביגדור יחזקאל זצלה"ה.

הוצאת אוצר החכמה

בנו היה זקיני הרה"ח המפואר רבי יצחק פרנקל זללה"ה, מצאנו-ביליץ-ירושלים. הוא ראש משפחתינו, משפחת פרנקל, שעלו לארה"ק בשנת תש"ד בעיצומה של ימי המלחמה הנוראה, וזכו להינצל בחסדי שמים מגיא ההריגה.

בני הרה"ח רבי יצחק שעלו לארה"ק המה, בניו: א) הרה"ח רבי יוסף מת"א, ב) הרה"ח רבי יששכר דוב מבני-ברק, ג) הרה"ח רבי יהודה מת"א-ב"ב.

הוצאת אוצר החכמה

בנותיו: א) מרת טויבא ע"ה אשת הרה"ח ר' יצחק חנה שיף, ב) מרת מינדא ע"ה אשת הרה"ח רבי עזריאל ברטלר, [עוד לו בן ובת, שנפטרו בשנות המלחמה, ראה בהנצחות].

כשזקיני רבי יצחק היה עדיין ילד קטן, לקחו אביו פ"א אל הרה"ק ה"דברי חיים" מצאנו, וזכה לקבל ברכתו ממנו, שיזכה לאורך ימים ושנים בבריאות השלימות. בהגיעו לפרקו נשא לאשה את זקנתו, מרת שבע בת רבי משה הכהן אנגלנדר, מחסידי צאנו ושינאווא. היא היתה אשה חולת לב, ופ"א כשנכנסו רבי יצחק ואשתו אל הרה"ק ה"דברי יחזקאל" משינאווא, סיפר לו שזכה לקבל ברכה מאביו הדברי חיים לאריכות ימים ושנים ובבריאות, והרימה היא את קולה ואמרה: "לו יש ברכה! ומה יהיה עלי?". ונענה לה השינאווער ואמר לה בפ"ק: "וואס האסטי מורא, דו וועסט אים נאך איבערלעבן", (=מה את מפחדת את עוד תחיי אחריו...), ושמחו יחדיו על הברכה של השינאווער רב.

ברכת הצדיקים נתקיימה בהם, כי זקיני רבי יצחק זללה"ה האריך ימים ונפטר ביום כ"ה לחודש שבט תשט"ז - בן שמונים ושבע היה בפטירתו. אשתו מרת שבע, בת הרה"ח רבי משה, נפטרה "יום אחד אחר בעלה" כ"ו לחודש שבט. ומנוחתם כבוד בביה"ח שומרי שבת בני-ברק.